

19.10.2005

2092/4/05

Ratkaisija: Apulaisoikeusasiamies Jukka Lindstedt

Esittelijä: Oikeusasiamiehensihteeri Kristian Holman

ESITUTKINNASSA SUORITETTAVAT TOIMENPITEET

1

KANTELU

Kantelija arvosteli oikeusasiamiehelle 10.7.2005 osoittamassaan kirjeessä Lappeenrannan kihlakunnan poliisiviranomaisten menettelyä esitutkintaa koskevassa asiassa. Kantelija katsoi poliisin menetelleen virheellisesti päättäessään häneen vankilan henkilökunnan taholta kohdistuneen laittomana uhkauksena pitämänsä rikoksen esitutinnan.

Kirjoituksessaan kantelija arvosteli myös po. esitutkintaan liittyen Konnunsuon vankilan ylivartijaa, joka kantelijan mukaan oli uhannut häntä pahoinpitelyllä.

- - -

3

RATKAISU

3.1

Tapahtumat

Kantelukirjoituksessaan kantelija kertoi tulleen Konnunsuon vankilassa sijoitetuksi selliin, johon häntä aiemmin sijoitettuna ollut vanki oli tehnyt pöytäliinan sellin ikkunaverhoista. Vankilan ylivartija oli 30.12.2004 kehottanut kantelijaa poistamaan kyseisen verhon. Kantelija oli kieltäytynyt noudattamasta ylivartijan kehotusta osaamattomuuteensa vedoten, jonka seurauksena ylivartija oli kantelijan mukaan pyytännyt kahta seurassaan ollutta vartijaa poistumaan sellistä ja pistämään sellin oven kiinni, ettei "lätinä" kuuluisi käytävälle.

Kantelija kertoi tulkinneensa ylivartijan kommentin uhkailuksi ja ilmoittaneensa hänelle olevansa HIV-positiivinen, jolloin tilanne oli rauhoittunut. Hetken kuluttua vartijat olivat palanneet takaisin kantelijan selliin, laittaneet hänelle käsiraudat ja siirtäneet hänet eristysselliin. Vartijat olivat perustelleet toimenpidettään sillä, että kantelija oli uhkaillut tartuttaa heihin sairautensa.

Kantelijan käyttäytyminen johti hänelle 5.1.2005 kurinpitoseuraamuksena määrättyyn viiden vuorokauden pituiseen yksinäishuoneeseen sijoittamiseen (ns. yksinäisyys).

Kantelija teki 25.1.2005 Lappeenrannan kihlakunnan poliisilaitokselle kirjallisen rikosilmoituksen, jossa hän katsoi ylivartijan uhanneen häntä fyysisellä väkivallalla. Kantelija ilmoitti vaativansa ylivartijalle asiassa rangaistusta. Rikosilmoituksessaan kantelija kertoi, että tapahtuman olisi kuullut kantelijan selliä vastapäätä olevassa sellissä ollut vanki, jonka kantelija oli nimennyt.

Asiasta kirjattiin Lappeenrannan poliisilaitoksella ilmoitus, jonka johdosta suoritettussa esitutkinnassa kantelijaa kuulusteltiin asianomistajana sekä ylivartijaa rikoksesta epäiltynä. Asiaosaisten näkemykset tapahtumista olivat ristiriitaisia. Muita esitutkintatoimenpiteitä asiassa ei suoritettu.

Asian tutkinnanjohtajana toiminut rikoskomisario päätti 6.9.2005 esitutkinnan sillä perusteella, ettei ylivartijan ollut syytä epäillä syyllistyneen menettelyllään rikokseen.

3.2

Oikeusohjeet

Esitutkintalain 2 §:n mukaan poliisin tai muun esitutkintaviranomaisen on toimitettava esitutkinta, kun sille tehdyn ilmoituksen perusteella tai muutoin on syytä epäillä, että rikos on tehty.

Esitutkintalain 5 §:n 1 momentin mukaan esitutkinnassa selvitetään mm. rikos, sen teko-olosuhteet, sillä aiheutettu vahinko ja siitä saatu hyöty, ketkä ovat asianosaisia ja muut syytteestä päättämistä varten tarvittavat seikat (1 kohta).

Esitutkintalain 43 §:n 2 momentin mukaan esitutkinta lopetetaan saattamatta asiaa syyttäjän harkittavaksi mm. jos tutkinnassa on käynyt selville, ettei rikosta ole tehty taikka ettei asiassa voida nostaa ketään vastaan syytettä tai esittää muuta rikokseen perustuvaa julkisoikeudellista vaadetta (1 kohta).

3.3

Kannanotto

3.3.1

Poliisin menettely esitutkinnan toimittamisessa

Käytössäni olleesta asiaa koskevasta esitutkinta-aineistosta on havaittavissa, että asiassa on suoritettu kaksi kuulustelua; kantelija asianomistajana sekä ylivartija rikoksesta epäiltynä. Ilmoitus on kirjattu ns. S-ilmoituksena nimikkeellä "muu tutkinta". Asiaa koskevan ilmoitusjäljennöksen perusteella vaikuttaakin siltä, ettei poliisilla ole vielä esitutkinnan alkuvaiheessa ollut selkeää käsitystä, mikä rikos kantelijan kertoman perusteella saattaisi tulla kyseeseen. Totean tältä osin, että esitutkinnan toimittamisen kannalta ei sinänsä pitäisi olla merkitystä, kirjataanko ilmoitus S-ilmoitukseksi vai R-ilmoitukseksi. Velvollisuus suorittaa esitutkinta ja esitutkintatoimenpiteet eivät ole riippuvaisia siitä, kumpana asiana kirjaus tehdään. Kantelija tutkittaessa on tosin tullut esiin, että kirjaamisessa on tässä suhteessa horjuvuutta. En kuitenkaan katso tässä yhteydessä tarpeelliseksi selvittää asiaa tarkemmin.

Rikoskomisario kertoo kantelun johdosta antamassaan selvityksessä, että hän oli suoritettujen kuulustelujen jälkeen harkinnut, ettei asiassa ollut ilmennyt seikkoja, joiden perusteella olisi syytä epäillä rikoslain 25 luvun 7 §:n mukaista laitonta uhkausta. Rikoskomisarion näkemyksen mukaan suoritettujen kuulustelujen perusteella ei ollut enää tarvetta hankkia lisäselvitystä.

Poliisilla on huomattava harkintavalta niin esitutkintatoimenpiteistä kuin esitutkinnasta kokonaisuudessaan päättäessäänkin. Siitä, mitä konkreettisia toimenpiteitä kulloinkin poliisilla esitutkinnassa oleva asia tulisi edellyttämään, ei ole nimenomaisesti laissa säädetty. Esitutinnan tavoitteiden selvittämistapa jää pitkälti riippuvaiseksi poliisin tarkoituksenmukaisuusharkinnasta ja valitusta tutkintataktiikasta, jonka arviointi ei laillisuusvalvojana kuulu tehtäviini.

Tässä tapauksessa poliisin ennen esitutkinnan päättämistä tekemät tutkintatoimenpiteet antavat mielestäni kuitenkin aihetta arvioida sitä, olivatko tutkintatoimenpiteet riittäviä ottaen huomioon erityisesti suorittamatta jätettyjen tutkintatoimien mahdollinen vaikutus esitutkintalain 5 §:ssä säädettyihin esitutkinnan tavoitteisiin.

Näkemykseni mukaan on selvää, että suoritettavien toimenpiteiden tulee olla esitutkintalain 5 §:stä ilmenevien esitutkinnan tavoitteiden kannalta hyväksyttäviä. Arvioitaessa esitutkintatoimenpiteiden tarvetta ja hyväksyttävyyttä tulee käsitykseni mukaan ottaa huomioon muun muassa, kuinka todennäköistä uuden selvityksen saaminen asiaan vielä on, kuinka suuren työmäärän se edellyttää ja milloin selvitystä ehkä olisi saatavissa. Ratkaisuun vaikuttaa ymmärrettävästi myös epäillyn rikoksen laatu.

Esitutkinta-aineistosta sinänsä on havaittavissa, että väitetyille tapahtumalle olisi ilmeisesti ollut olemassa todistajia – niin kantelijan nimeämä vanki kuin tapahtuman yhteydessä ylivartijan seurassa olleet muut vartijat. Mahdollisten todistajien kuulusteleminen olisi näkemykseni mukaan saattanut tuoda asiaan jotain lisäselvitystä ja ollut rikosvastuun toteutumisen kannalta perusteltua. Toisaalta, vaikka kuulusteluiden sisällöllä ei välttämättä olisikaan esitutkintalain 5 §:n tavoitteiden kannalta ollut merkitystä, niiden sisältö olisi mahdollisesti ollut hyödynnettävissä lisäargumenttina esitutkinnan päättämistä harkittaessa. Todistajien kuulustelujen suorittaminen ei myöskään olisi näkemykseni mukaan edellyttänyt asian laatuun nähden kohtuutonta työmäärää.

Edellä todetun perusteella mielestäni rikoskomisarion asiassa tekemä esitutkintapäätös on perustunut puutteellisiin tosiasiatietoihin, kun otetaan huomioon ne tiedot, joita esitutkinta-aineiston valossa olisi ollut mahdollista hankkia. Kantelijan poliisille tekemästä rikosilmoituksesta käy ilmi, että väitetyille rikokselle olisi ollut olemassa silminnäkijöitä, mutta rikoskomisario on selvityksensä mukaan tulkinnut asian siten, ettei asiassa ollut tarvetta hankkia asianomistajan ja epäillyn kuulustelukertomusten lisäksi muuta selvitystä tapahtuneesta.

Totean, että poliisilla on huomattava harkintavalta niin esitutkintatoimenpiteistä

kuin esitutkinnan lopettamisesta päättäessään. Vaikka olenkin edellä esittänyt näkökohtia, jotka olisivat puoltaneet esitutkinnan jatkamista ainakin nyt tapahtunutta pitempään, en katso poliisin menetelleen asiassa lainvastaisesti. Kun mahdollisesti suoritettujen todistajien kuulusteluiden merkitystä rikosasian selvittämisen kannalta voidaan tässä tapauksessa pitää jossakin määrin tulkinnanvaraisena, pidän riittävänä saattaa edellä esittämäni käsityksen esitutkinnan päättämisessä huomioon otettavista näkökohdista Lappeenrannan kihlakunnan poliisilaitoksen tietoon vastaisen varalle.

Esitutkinnan päättämistä koskevaan menettelyyn liittyen totean yleisellä tasolla, että päätöstä laadittaessa on otettava huomioon, milloin päätös on objektiivisesti arvioiden riittävän perusteellinen. Päätöksessä on käsiteltävä esitutkinnan päättämisen kannalta merkitykselliset seikat. Rikoskomisarion tekemässä päätöksessä jää jossakin määrin tulkinnanvaraiseksi, onko esitutkintaa koskevassa päätöksessä arvioitu kantelijan poliisin tietoon saattaman rikosepäilyn ohella myös rikoslain 40 luvun mukaista virkarikoksen mahdollisuutta. Toisaalta rikoskomisarion tekemän päätöksen perusteluista voi päätellä, ettei hän ylipäätään ole nähnyt asiassa rikoksen mahdollisuutta ("...ei ole syytä epäillä ylivartijan syyllistyneen rikokseen tässä asiassa."). Pidän tältä osin riittävänä toimenpiteenäni kiinnittää vastaisen varalle rikoskomisarion huomiota huolellisuuteen viranomaisten päätöksen tekemisessä ja perustelemisessa siten, että päätöksestä ilmenevät sen olennaiset perusteet.

Lappeenrannan kihlakunnan poliisipäällikkö on ilmoittanut lausunnossaan, että poliisilla esitutkinnassa ollutta asiaa olisi ennen rikoskomisarion tekemää päätösharkintaa voitu selvittää laajemmin ja kuulla ainakin kantelijan nimeämä todistaja. Poliisipäällikön mukaan asia otetaan tältä osin uudelleen tutkintaan. Pidän edellä esittämieni huomioiden valossa tehtyä ratkaisua perusteltuna.

3.3.2

Vankilan menettely

Kantelija arvosteli kirjoituksessaan myös Konnunsuon ylivartijan menettelyä. Arvostelu liittyy edellä mainittuun poliisilla esitutkinnassa olevaan tapahtumaan.

Kun asia edellä todetuin tavoin on poliisilla esitutkinnassa, en katso asian tässä vaiheessa aiheelliseksi ryhtyä arvioimaan ylivartijan menettelyä enkä myöskään asiaan liittyvän kantelijalle vankilassa määrätyn kurinpitorangaistuksen lainmukaisuutta. Tässä yhteydessä totean myös, että oikeusasiamiehellä ei ole toimivaltaa muuttaa viranomaisten toimivaltansa rajoissa antamia päätöksiä.

Mikäli tarvetta asian tutkintaan on vielä, kun asian rikosprosessuaalinen selvittäminen on lopullisesti päättynyt, kantelija voi kääntyä uudelleen oikeusasiamiehen puoleen.

4

TOIMENPITEET

Saatan edellä kohdassa 3.3.1 esittämäni näkemykseni esitutkinnan

toimittamisessa esitutkinnan tavoitteiden kannalta sekä esitutkintaa koskevassa päätösharkinnassa huomioonotettavista näkökohdista rikoskomisarion sekä Lappeenrannan kihlakunnan poliisilaitoksen tietoon lähettämällä jäljennöksen tästä päätöksestäni rikoskomisariolle sekä kihlakunnan poliisipäällikölle.

Muihin toimenpiteisiini kantelukirjoitus ei anna aiheutta.